

RECENZJA

**rozprawy doktorskiej mgr. Sławomira Chomickiego
pt. „System reakcji prawnokarnej i dyscyplinarnej wobec żołnierzy”.
Białystok 2022, ss. 393**

I. Uwagi ogólne

1. Autor w swoich rozważaniach podjął temat ważny w ujęciu teoretycznym i praktycznym, aczkolwiek specjalistyczny z zakresu prawa wojskowego, co zasługuje na podkreślenie. Tytuł rozprawy został sformułowany prawidłowo, a zawarte w rozprawie treści merytoryczne odpowiadają w pełni jej tematowi. Należy zauważyć, iż temat w ujęciu jednostkowym był już w różnym zakresie opracowywany, często w odległej przeszłości, ale jego ujęcie autorskie ma istotny walor szczególnie dla praktyki.

2. Rozprawa składa się ze spisu treści, wykazu skrótów, wstępu, dwóch części w tym dziesięciu rozdziałów merytorycznych, zakończenia, bibliografii, spisu rysunków i tabel.

3. Ważną częścią każdej rozprawy doktorskiej powinien być wstęp, nie wszyscy doktoranci przestrzegają tej „żelaznej zasady”. Autor poprawnie potraktował wymogi metodologiczne (s. 11-24). Autor-żołnierz wybrał za przedmiot swoich badań problemy wojskowego prawa karnego i wojskowego prawa dyscyplinarnego kierując się przede wszystkim względami subiektywnymi, ale zasługującymi na uznanie. Zwraca przy tym uwagę na luki w doktrynie, wspominając opracowania nieżyjących już autorów – wojskowych. Stąd w jego ujęciu rozprawa ma mieć cechy opracowania o dużym stopniu pionierskości. To ambitne zamierzenie, które zostanie ocenione przez recenzenta.

Autor wspomina o pracy A. Ziółkowskiej, którą wysoko ocenia, to pogląd trafny, gdyż recenzent rozprawy był recenzentem wydawniczym tej pracy (s. 12). Następnie zwraca uwagę na funkcje ogólnowojskowe szeroko pojętego prawa karnego wojskowego, które analizuje i ocenia. Autor chyba zbyt emocjonalnie (s. 14-15) ocenia sytuację militarno-obronną w naszym kraju, kwestionując – jak odnoszę wrażenie – zawieszenie obowiązkowej służby wojskowej. Są to tezy publicystyczne, nie uzasadnione naukowo, ale własne autora.

Autor uzasadnia swój wybór literaturą metodologiczną, czyniąc to właściwie (s. 16 in.). Ogólnym celem badawczym jest ocena wojskowych form reakcji prawnej (karnej i dyscyplinarnej), właściwych wobec żołnierza w czynnej służbie wojskowej, a także wynikających z ich zastosowania prawnych, skutków skazania albo ukarania w zakresie realizacji (przez wskazane czynniki) założeń funkcji ogólnowojskowej (s. 16-17). Formułuje następnie cztery szczegółowe cele badawcze, jednocześnie zakłada osiągnięcie dwóch celów użytkowych. Natomiast w nawiązaniu do głównego celu badawczego stawia szczegółowe cele badawcze (8). W oparciu o problemy badawcze formułuje hipotezy badawcze, w tym główną hipotezę badawczą oraz szczegółowe hipotezy badawcze.

W swoich rozważaniach autor posługuje się następującymi metodami badawczymi: metoda dogmatyczna, stadium literatury, analiza dokumentów, synteza, abstrahowanie, wnioskowanie (s. 20), uzasadniając ten wybór, przy wykorzystaniu literatury przedmiotu. Rozprawa została podzielona na dwie części, część karną (część I) oraz dyscyplinarną (część II), każda z nich składa się z pięciu rozdziałów. Wiele uwag ma charakter *de lege ferenda*, co może być interesujące.

II. Uwagi szczegółowe

1. W rozdziale 1 autor zajmuje się rysem historycznym wojskowej odpowiedzialności karnej żołnierza (s. 25-70), odnosząc się do: prawa rycerskiego od pierwszych Piastów, etapu przedrozbiorowego, rozbiorów, międzywojennego, II wojny światowej, unifikacji prawa karnego powszechnego z prawem karnym wojskowym. Zabrakło jednak uwag ogólnych, wprowadzających. Zaprezentowane rozważania mają przede wszystkim charakter odtwórczy, wprowadzający, zostały oparte na literaturze przedmiotu, w której autor porusza się swobodnie. Pragnę zauważyć, iż autor nie zauważył wielu wypaczeń wojskowego wymiaru sprawiedliwości w II RP, np. sprawy Jerzego Sosnowskiego (vide K. Graczyk, Operacja „Reichswehrministerium”. Misja majora Jerzego Sosnowskiego. Niemiecki i polski proces karny. Warszawa 2017, zwłaszcza rozdział 6. Polski proces karny, s. 223 in.). Szczególnie razi zwrot: „Wraz z utworzeniem w maju 1943 r. (po wyjściu ze Związku Radzieckiego) 1. Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki (tj. Armii Polskiej gen. W. Andersa, będącej pod patronatem Związków Patriotów Polskich w ZSRR) powołano do życia również jednostkę prokuratury wojskowej oraz dywizyjny sąd polowy)” – s. 58, sens tego zdania jest wyjątkowo niezrozumiały!

2. W rozdziale 2 autor zajmuje się wojskową odpowiedzialnością karną żołnierza – ogólna charakterystyka (s. 71-88), odnosząc się do: zadań charakteru prawnego wojskowej odpowiedzialności karnej i przestępstw wojskowych, bez uwag wstępnych. Autor ogranicza swoje rozważania do wojskowej odpowiedzialności karnej w ujęciu wojskowej części kodeksu karnego, pomijając regulacje zawarte w k.p.k. oraz k.k.w. (s. 71). W swoich rozważaniach wykazuje znajomość podjętej tematyki, w tym literatury i ustawodawstwa. Na uwagę zasługują rozważania dotyczące przestępstwa wojskowego (s. 79 in.) opierające się na zastanych poglądach doktryny i ustawodawstwa. Zdaniem autora błędne było usunięcie normatywnego pojęcia przestępstwa wojskowego w kodeksie karnym z 1969 r. (s. 84), mimo tradycji legislacyjnej. Zwraca przy tym uwagę na problemy związane z rekonstrukcją definicji przestępstwa wojskowego w ujęciu teoretycznym, doktrynalnym (s. 85). Zdaniem autora: „przestępstwo wojskowe to czyn żołnierza lub pracownika wojska, zabroniony pod groźbą kary przez karno-wojskowe przepisy zawarte w ustawie obowiązującej w czasie jego popełnienia, określającej jego znamiona, jest to czyn zawiniony, bezprawny, o stopniu społecznej szkodliwości wyższej niż znikomy” (s. 85). Autor wysuwa postulat *de lege ferenda* wprowadzenia do systemu prawa karnego definicji przestępstwa wojskowego (s. 87), uzasadniając swoje stanowisko.

3. W rozdziale 3 autor analizuje *stricte* wojskowe kary kryminalne (s. 89-124), odnosząc się do: zagadnień wstępnych, kary aresztu wojskowego. Autor zwraca uwagę na system wojskowych form reakcji karnej, istotę wojskowych form reakcji karnej, aspekt wychowawczy wojskowych form reakcji karnej.

Wywody merytoryczne poprawne zasługują na uwagę, świadczą o dobrym przygotowaniu merytorycznym i dobrej znajomości literatury. Następnie autor szerzej zajmuje się karą aresztu wojskowego (s. 97 in.), wykorzystując dobrą znajomość ustawodawstwa i literatury. Wyjaśnia przy tym charakter prawny kary aresztu wojskowego (s. 107 in.) Zauważa, że w k.k. występują dwa rodzaje kary: aresztu wojskowego i zamienna kara aresztu wojskowego (s. 117).

Autor krytycznie odnosi się do konstrukcji podwójnej komutacji czyli praktyki wypracowanej na gruncie doktryny wojskowego prawa karnego oraz orzecznictwa, która powoduje, że w oparciu o zastosowanie dwóch autonomicznych przepisów k.k. tj. art. 329 k.k. i art. 330 k.k. następuje przekształcenie kary pozbawienia wolności, jaka miałaby być orzeczona wobec żołnierza, w karę ograniczenia wolności (s. 119 in.). Podkreśla przy tym, że jest to konstrukcja „sztuczna”, która nie jest rozwiązaniem korzystnym dla żołnierza (s. 123).

Autor zauważa, że przy spełnieniu wymogów wskazanych w przepisie art. 329 k.k. przewidzianych dla zamienniej kary aresztu wojskowego karę aresztu wojskowego jeżeli jest ona orzekana za przestępstwo (powszechne) orzec wobec żołnierza w czynnej służbie wojskowej może także sąd powszechny (art. 650 § 1 k.p.k.) – s. 124, jest to sytuacja wyjątkowa.

4. W rozdziale 4 autor zajmuje się *stricte* wojskowymi środkami karnymi (s. 125-153), odnosząc się do zagadnień wstępnych, wydalenia z zawodowej służby wojskowej i degradacji. Zdaniem autora, *stricte* wojskowe środki karne posiadają niezwykle silne właściwości eliminacyjne, fakt ten świadczy o bardzo dużej ich punitowności, która na płaszczyźnie środków karnych nie powinna mieć miejsca (s. 126). Autor wnikliwie analizuje wydalenie z zawodowej służby wojskowej (s. 127 in.) na tle ustawodawstwa. Zdaniem autora wydalenie z zawodowej służby wojskowej limitowane było dwoma okolicznościami: posiadanym przez wydalanego stopniem wojskowym albo rodzajem pełnionej służby wojskowej (s. 134). Następnie autor analizuje treść i zakres podmiotowy (s. 135 in.). Uważa, że pomysł ponownego wprowadzenia do k.k. instrumentu oddziaływania karnego, prowadzącego do „wydalenia” żołnierza z kolektynu wojskowego zasługuje na aprobatę, ale jednak nie godzi się z jego nazwą ani z argumentacją uzasadniającą celowość jego wprowadzenia (s. 135). W aktualnym stanie prawnym – jak podkreśla autor – wydalenie orzec można jedynie wobec żołnierza będącego w zawodowej służbie wojskowej, pełnionej w sposób czynny w chwili wyrokowania sądu *meriti* (s. 137). W dalszej kolejności autor omawia przesłanki orzekania (s. 138 in.), podkreślając, że są one skonstruowane alternatywnie, ale z uwagi na ich specyfikę oraz zakres merytoryczny, okoliczności te (co do zasady) występować będą łącznie (s. 141).

Autor szerzej zastanawia się nad degradacją (s. 141 in.) będącą tradycyjnym wojskowym środkiem karnym, stąd jego zdaniem nietrafne było przeniesienie degradacji z części wojskowej k.k. do katalogu powszechnych środków karnych na podstawie ustawy nowelizującej z dnia 7 lipca 2022 r. (s. 141). Nie wyjaśnia jednak dlaczego uznaje ten pomysł za mało przemyślany przez tzw. racjonalnego ustawodawcę. Oczywiście Prezydent RP podpisał ustawę nowelizującą k.k., której wejście w życie i tak zostało przesunięte w czasie, co może bardzo krytycznie świadczyć o stanie legislacji karnej, to już pogląd recenzenta.

Autor wnikliwie analizuje ustawodawstwo związane z degradacją (s. 142 in.), czyniąc to z pasją i znajomością przedmiotu. Zwraca szczególnie uwagę na przepis art. 327 § 2 k.k. oraz treść i zakres podmiotowy oraz przesłanki orzekania.

5. W rozdziale 5 autor omawia wojskowe formy reakcji karnej w ujęciu *de lege ferenda* (s. 154-181), odnosząc się do: *de lege ferenda* w zakresie kary aresztu wojskowego, wydalenia z zawodowej służby wojskowej, degradacji, obniżenia stopnia wojskowego, zabrakło jednak wprowadzenia do rozważań.

Autor w stosunku do kary aresztu wojskowego zgłasza postulat *de lege ferenda* dotyczący prawnych skutków skazania, występujących przy tej karze oraz wymiaru dolnej granicy temporalnej tej kary (s. 157), co następnie szczegółowo uzasadnia. Dlatego też zdaniem autora zmiany na płaszczyźnie przepisów określających prawne skutki skazania na tę karę powinny zmierzać w kierunku ujednoczenia prawnego skutku skazania, który powinien być tożsamy dla wszystkich żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, wobec których orzeczono karę aresztu wojskowego oraz zagwarantowania żołnierzom po odbyciu tej kary – możliwości dalszego pełnienia/odbywania przez nich czynnej służby wojskowej (s. 157). Wymienia przy tym argumenty natury historycznej, systemowej i celowościowej. Trafnie przy tym zauważa, że orzeczenie kary aresztu wojskowego nie powinno powodować tych samych skutków skazania co orzeczenie kary pozbawienia wolności (s. 159). Widzi więc potrzebę nowelizacji przepisów ustawy o obronie Ojczyzny oraz k.k., zgłaszając konkretne już propozycje rozwiązań, które zasługują na rozważenie.

Drugi postulat dotyczy konieczności zmiany dolnej granicy temporalnej kary aresztu wojskowego (s. 160 in.). Uważa, że kara aresztu wojskowego powinna trwać najkrócej jeden dzień i być wymierzana w dniach, miesiącach i latach (s. 161).

Autor wspomina o Oddziale Zewnętrznym w Płotach podlegającym pod Zakład Karny w Nowogardzie, gdzie decyzją Dyrektora Generalnego Służby Więziennej od dnia 21 grudnia 2021 r. ustalono pojemność tego oddziału na poziomie 302 miejsc zakwaterowania. Zabrakło jednak wzmianki o jednostkach karnych w Wojsku Polskim po zakończeniu działań wojennych (samodzielnymi kompaniami karnymi armii było pięć, od 1952 roku, 3 batalion karny w Modlinie, od 1971 roku oddziały dyscyplinarne w Orzyszu, Jarominie i Wędrzynie), karę służby w tych jednostkach mogli odbywać żołnierze ukarani przez sąd wojskowy lub żołnierze, którym sąd wojskowy lub prokurator umorzył postępowanie karne. Przypomnienie o tych jednostkach ma wymiar poznawczy.

Następne propozycje *de lege ferenda* odnoszą się do wydalenia z zawodowej służby wojskowej (s. 162 in.). Sprowadzają się one do nazwy tego wojskowego środka karnego i relacji zachodzącej między prawomocnym skazaniem żołnierza na wydalenie z zawodowej służby wojskowej a wydawanym na podstawie tego orzeczenia –

rozkazem personalnym, który jest decyzją w przedmiocie zwolnienia żołnierza ze służby wojskowej (s. 162). W aktualnym stanie prawnym środek prawny w postaci wydalenia z zawodowej służby wojskowej ma zastosowanie tylko do jednego z czterech rodzajów czynnej służby wojskowej pełnionej dobrowolnie, a konkretnie tylko do żołnierzy będących w zawodowej służbie wojskowej (s. 164). Doceniając znaczenie wojskowego środka karnego w postaci wydalenia z zawodowej służby wojskowej autor rozważa konieczność zmiany jego nazwy, aby swym zakresem merytorycznym obejmował on *ad hoc* wszystkie rodzaje czynnej służby wojskowej realizowanej dobrowolnie, zgłaszając propozycje konkretne (s. 165). Uważa, że realizacja jego postulatu doprowadzi do zniesienia występującego obecnie zróżnicowania na niekorzyść dla żołnierza zawodowego, zakresu punitywności wojskowych środków karnych, a także umożliwi to realną możliwość orzeczenia wydalenia wobec wszystkich żołnierzy, którzy swoją czynną służbę wojskową realizują dobrowolnie (s. 166). Cenne są uwagi autora odnoszące się do sytuacji prawnej rozkazu personalnego. W dalszej kolejności autor prezentuje swoje propozycje *de lege ferenda* w zakresie degradacji (s. 170 in.) dotyczące prawnych skutków skazania występujących przy degradacji oraz charakteru dolegliwości, jaka zachodzi po jej orzeczeniu (s. 170). Uważa on, że należy rozważyć propozycję *de lege ferenda* zakładającą, by orzeczenie degradacji nie powodowało konieczności zwolnienia żołnierza ze służby wojskowej, a prowadziło jedynie do powrotu tego żołnierza do stopnia szeregowego, o czym *expressis verbis* stanowi treść art. 327 § 1 k.k. (s. 172). Wyjaśnia przy tym drogę dojścia do realizacji tej propozycji (nowelizacja przepisów ustawy o obronie Ojczyzny). Wyraża przy tym nadzieję, że realizacja tej propozycji wyrówna również zakres punitywności degradacji, który zacznie być jednakowy dla wszystkich żołnierzy niezależnie od formy pełnienia/odbywania przez nich czynnej służby wojskowej w chwili popełnienia czynu (s. 173), to oczywiście pogląd autora, chyba zbyt optymistyczny.

Następnie autor zastanawia się nad propozycjami *de lege ferenda* w zakresie obniżenia stopnia wojskowego (s. 174 in.), których celem byłoby wprowadzenie ponownie wojskowego środka w postaci obniżenia stopnia wojskowego. Autor wychodzi z rysu historycznego począwszy od k.k. z 1969 r., który został usunięty z regulacji kodeksowej z dniem 1 lipca 2004 r. Zauważa, że niezbyt jasne było uzasadnienie tego usunięcia. Przedstawia więc konkretne propozycje mające na celu dojście do propozycji zasadniczej (nowelizacja k.k.) – 179.

6. W części II dyscyplinarnej zawarte zostały również pięć rozdziałów. W rozdziale 6 autor przedstawia rys historyczny odpowiedzialności dyscyplinarnej (s. 182-

220) odnoszące się do prawa dyscyplinarnego od pierwszych Piastów etapu przedrozbiorowego, etapu rozbiorów, etapu międzywojennego (II Rzeczypospolita Polska), przepisów dyscyplinarnych okresu PRL i współczesnych aktów prawno-dyscyplinarnych, zabrakło jednak wprowadzenia czy uwag ogólnych.

Rozważania zawarte w tym rozdziale zostały oparte na literaturze przedmiotu, świadczą o dobrym przygotowaniu merytorycznym, nie nasuwają przy tym uwag – generalnie. Autor zauważa, że dekret Prezydenta RP z 7 lipca 1939 r. Przepisy dyscyplinarne dla Sił Zbrojnych nie wszedł w życie w związku z wybuchem wojny (s. 199), powstaje pytanie na podstawie jakich przepisów dyscyplinarnych odpowiadali żołnierze Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie? Należało jednak odnieść się do tej kwestii.

Na szczególną uwagę zasługuje omówienie współczesnych aktów prawno-dyscyplinarnych (s. 211 in.). Autor analizuje przepisy zawarte w Dziale XIII ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (s. 217 in.). Krytycznie odnosi się do włączenia do ustawy materii dyscyplinarnej, przedstawiając konkretne uwagi (s. 218 in.). Jego zdaniem utworzenie katalogu przewinień dyscyplinarnych jako jednego z celów ustawodawczy – z uwagi na specyfikę służby wojskowej i jej dynamikę – jest bezprzedmiotowe, wspiera się przy tym stanowiskiem A. Ziółkowskiej. Polemicznie odnosi się zwłaszcza do uzasadnienia wprowadzonych regulacji dyscyplinarnych do ustawy. Autor w dalszych rozważaniach pomija szczegółową charakterystykę przepisów dyscyplinarnych zawartych w ustawie, zajmując się katalogiem kar i środków dyscyplinarnych (s. 220).

7. W rozdziale 7 autor zajmuje się wojskową odpowiedzialnością dyscyplinarną żołnierza – ogólna charakterystyka (s. 221-236), odnosząc się do: zadań i charakteru prawnego wojskowej odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz wojskowych przewinień dyscyplinarnych, bez uwag wprowadzających. Autor wykorzystuje literaturę przedmiotu, aczkolwiek niektóre pozycje cechuje znaczna odległość czasowa, ma na uwadze problematykę prawa dyscyplinarnego. Podkreśla, iż istnieje uboga literatura przedmiotu dotycząca przewinienia dyscyplinarnego (s. 229). Dlatego też autor przede wszystkim analizuje ustawodawstwo w ujęciu historycznym. Krytycznie odnosi się zwłaszcza do Działu XIII ustawy o obronie Ojczyzny, w którym nie określono normatywnej definicji wojskowego przewinienia dyscyplinarnego, ani też nie wskazano zakresu przedmiotowego przewinienia dyscyplinarnego (s. 234). Ustawodawca wskazał tylko przykładowy katalog naruszeń dyscypliny wojskowej, a zdaniem autora katalog powinien mieć charakter zamknięty (s. 235). Autor przy tym emocjonalnie stwierdza,

że: „...obowiązujące przepisy dyscyplinarne projektowane były przez karnistę lub karnistów nie znających w ogóle specyfiki wojskowej odpowiedzialności dyscyplinarnej” (s. 235). Dlatego też zdaniem autora, Dział XIII ustawy zawiera wiele luk i nieścisłości, bardziej przypomina kopię kodeksu karnego, niż wcześniejszych ustaw dyscyplinarnych.

8. W rozdziale 8 autor analizuje wojskowe kary dyscyplinarne (s. 237-284), odnosząc się do: zagadnień wstępnych, wojskowych kar dyscyplinarnych o dominującym pierwiastku wychowawczym (wychowawczo-prewencyjnym), wojskowych kar dyscyplinarnych o dominującym pierwiastku eliminacyjnym.

Autor omawia system i podział wojskowych form reakcji dyscyplinarnej (s. 237 in.), które zostały dostosowane do charakteru służby wojskowej i specyfiki wojska (s. 238). Szeroko w swoich rozważaniach posiłkuje się poglądami A. Ziółkowskiej. Następnie analizuje istotę wojskowych form reakcji dyscyplinarnej (s. 241), wychodząc z założenia, że ważne jest uwzględnienie w tym zakresie istoty wojskowych kar dyscyplinarnych. Zauważa przy tym, że wojskowe kary dyscyplinarne zabezpieczają prawidłowe funkcjonowanie wojska, dlatego też orzecznictwo dyscyplinarne zostało powierzone wojskowym przełożonym dyscyplinarnym. Podkreśla, że widoczne są różnice między wojskową odpowiedzialnością karną a wojskową odpowiedzialnością dyscyplinarną (s. 243). Zauważa, że ważny jest aspekt wychowawczy wojskowych form reakcji dyscyplinarnej. Zdaniem autora mimo wychowawczego charakteru wojskowych form reakcji dyscyplinarnej ich wymierzenie powoduje u sprawcy wojskowego przewinienia dyscyplinarnego pewną dolegliwość np. majątkową lub moralną (s. 246). Dokładnie analizuje wojskowe kary dyscyplinarne o dominującym pierwiastku wychowawczym (wychowawczo-prewencyjnym) – s. 237 in., które wymierza się jedynie w trybie fakultatywnym (pięć kar). Następnie autor analizuje wojskowe kary dyscyplinarne o dominującym pierwiastku eliminacyjnym (s. 268 in.), należało jednak – moim zdaniem – szerzej wyjaśnić pojęcie „eliminacja”, które ma wieloznaczne znaczenie. Stąd określenie – eliminacja żołnierza (s. 269) może być różnie interpretowane.

9. W rozdziale 9 autor zajmuje się wojskowymi środkami dyscyplinarnymi (s. 285-308), odnosząc się do zagadnień wstępnych, wojskowych środków dyscyplinarnych o dominującym pierwiastku wychowawczym (wychowawczo-prewencyjnym) wojskowych środkach dyscyplinarnych o dominującym pierwiastku eliminacyjnym. Rozważania nie nasuwają uwag, autor posiłkuje się opracowaniem A. Ziółkowskiej oraz ustawodawstwem, przede wszystkim ustawą o obronie Ojczyzny.

10. W rozdziale 10 autor omawia wojskowe formy reakcji dyscyplinarnej w ujęciu *de lege ferenda* (s. 309-352) odnosząc się do: *de lege ferenda* w zakresie materii dyscyplinarnej *sensu largo*, *de lege ferenda* w zakresie wojskowych kar dyscyplinarnych, *de lege ferenda* w zakresie wojskowych środków dyscyplinarnych. Z konieczności część propozycji została już zasygnalizowana w rozdziałach części II. Swoje uwagi ujmuje przede wszystkim w świetle ustawy o obronie Ojczyzny, mają one wymiar krytyczny, nie zawsze jednak autor w sposób wyczerpujący uzasadnia swoje stanowisko.

Postuluje przywrócenie dowódcom wojskowym niższego szczebla kompetencji dyscyplinarnych (s. 317). Postuluje wprowadzenie do Działu XIII ustawy definicji pojęcia dyscypliny wojskowej, określenie zakresu przedmiotowego przewinienia dyscyplinarnego (s. 325). Wspiera w tym zakresie propozycję definicji wojskowego przewinienia dyscyplinarnego sformułowanego przez A. Ziółkowską. Autor uważa, że bez zbędnej zwłoki należy uchwalić przepisy wykonawcze do ustawy regulujące kwestię wykonania wymierzonych wojskowych kar i środków dyscyplinarnych oraz zasad określania ich wymiaru (s. 333).

Niektóre postulaty zostały ujęte w tabeli (s. 334 in.) czyniąc wywód czytelnym i poznawczym. Większość postulatów zawartych w tabeli 5 dotyczy warunków wymierzania wojskowych kar dyscyplinarnych, a tylko jeden z nich zakłada konieczność zmiany nazwy jednego z siedmiu wojskowych kar dyscyplinarnych (s. 337). Dane zawarte w tabeli 6 dotyczą konieczności ustalenia warunków wymierzania wojskowych środków dyscyplinarnych, a tylko jeden z nich zakłada konieczność zmiany nazwy jednego z pięciu wojskowych środków dyscyplinarnych (s. 349).

11. Pracę w warstwie merytorycznej zamyka zakończenie (s. 353-361). Autor w sposób syntetyczny dokonuje podsumowania swoich niewątpliwie pożytecznych i poznawczych rozważań. Ocenia realizację założeń podjętych badań, których część potwierdziła się, a inne nie. Dostrzega konieczność podjęcia prac nowelizacyjnych ustawy o obronie Ojczyzny uchwalonej „z piątku na wtorek” (s. 361), ale to już taka polska specyfika – moim zdaniem.

12. Do rozprawy została dołączona bibliografia, składająca się z wykazu literatury (415 pozycji w języku polskim), jest to obfity wykaz, orzecznictwo, akty prawne, spis rysunków i tabel, załącznik nr 1. Wydaje się, iż należało szerzej sięgnąć do orzecznictwa sądów administracyjnych dot. funkcjonariuszy służb mundurowych.

13. W przypadku publikacji rozprawy doktorskiej sugeruję uzupełnienie literatury o następujące pozycje: Obrona Ojczyzny. Komentarz, red. H. Królikowski. Warszawa 2023, D. Kowalczyk, Wykonanie kar i środków izolacyjnych stosowanych wobec żołnierzy (niepublikowana rozprawa doktorska, Wrocław 2020, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomiki Uniwersytet Wrocławski, recenzent był jednym z recenzentów tej rozprawy), D. Kowalczyk, Wykonanie kary pozbawienia wolności oraz środków pozbawienia wolności wobec żołnierzy [w:] Z problematyki badań empirycznych w prawie karnym wykonawczym, Część 2, pod red. K. Mrozek. Wrocław 2021, W. Organiściak, Kodeksy wojskowe w Polsce roku 1775. Katowice 2001, S.M. Przyjemski, Ochrona porządku prawnego w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, przeszłość, terażniejszość, perspektywy. Gdańsk 2005, J. Majewski, Wzajemny stosunek przepisów artykułów 329-330 oraz 58 § 3 i 4 kodeksu karnego. PiP 2003, z. 3, R. Walczak, B. Wegnerowski, Areszt wojskowy – rzeczywistość a oczekiwanie, WPP 1991, nr 1, M. Torbus, D. Komuda, Kara aresztu wojskowego w polskim prawie karnym XX wieku, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego 89/2015, seria prawnicza, Prawo 17, S. Hoc, Odpowiedzialność karna członków sił zbrojnych państw obcych, Dyskurs Prawniczy i Administracyjny 4/2021, S. Hoc. Komentarz do Konstytucji RP art. 26, 85, 117. Warszawa 2021, S. Chomonicz, Ustawa o służbie kontrwywiadu wojskowego i służbie wywiadu wojskowego. Komentarz, ebook, 2021, S. Chomonicz, J. Kosowski, Wybrane zagadnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierzy. WPP 2019, nr 4, S. Chomonicz, Ustawa o służbie żołnierzy zawodowych. Komentarz, Toruń 2019, P. Czarnecki, Przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi w prawie polskim. Białostockie Studia Prawnicze 2017, vol. 22, nr 1, T. Kuczyński, Odpowiedzialność funkcjonariuszy służb zmilitaryzowanych za przewinienia dyscyplinarne mniejszej wagi. Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego 2012, nr 6, S. Maj, Postępowanie dyscyplinarne w służbach mundurowych. Warszawa 2008, B. Opaliński, M. Rogalski, P. Szustakiewicz, Ustawa o Policji. Komentarz. Warszawa 2020, F. Radoniewicz, Odpowiedzialność dyscyplinarna żołnierzy [w:] Prawo wojskowe, red. W. Kitler, D. Nowak, M. Stepnowska, Warszawa 2017, J. Kosowski, Odpowiedzialność dyscyplinarna żołnierzy w świetle ustawy o obronie Ojczyzny – zagadnienia wybrane. Wiedza Obronna, tom 281, nr 4, Warszawa 2022, M. Rogalski, P. Szustakiewicz, M. Wieczorek, Ustawa o Straży Marszałkowskiej. Komentarz, Radom 2019, D. Korczyński, Wina jako przesłanka odpowiedzialności dyscyplinarnej funkcjonariuszy służb mundurowych [w:] Węzłowe problemy prawa dyscyplinarnego w służbach mundurowych. Piła 2012, M. Rogalski, P. Szustakiewicz,

P. Złamańczuk, Ustawa o Służbie Ochrony Państwa. Komentarz, Warszawa 2019, B. Opaliński, M. Rogalski, P. Szustakiewicz, Ustawa o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu. Komentarz, Warszawa 2017, M. Bartnik i inni, Ustawa o Służbie Ochrony Państwa. Komentarz, Olsztyn 2019, P. Józwiak, S. Majchrowicz (red.), Odpowiedzialność dyscyplinarna w Policji. Piła 2011, M. Szwejkowska, System kar dyscyplinarnych wobec osadzonych odbywających karę pozbawienia wolności, Toruń 2019, P. Czarnecki, Stosowanie kodeksu karnego w postępowaniach dyscyplinarnych, PiP 2017, s. 10, R. Giętkowski, Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim. Gdańsk 2013, B. Baran-Wesołowska, Wszczęcie postępowania w sprawach dyscyplinarnych żołnierzy w perspektywie norm ustawy o obronie Ojczyzny. WPP 2022, nr 4, B. Baran, Postępowania dyscyplinarne w sprawach funkcjonariuszy formacji policyjnych. Modele i zasady. Warszawa 2021.

Tekst rozprawy został rzetelnie zredagowany, aczkolwiek występują pewne nieścisłości czy też niezręczności językowe stąd wymagają one usunięcia. Przykładowo: razi używanie określenia zapis – jest on właściwy tylko do zapisu windykacyjnego i zapisu na sąd polubowny (s. 160, 201, 236, 345), s. 58 – zdanie bez sensu, s. 11 – S.M. Przyjemski, s. 68 – wykonanie, s. 80 – przypis 228 Czuryk, s. 87, przypis 248 – Kardas, s. 199 – dywagacje, s. 289 – zawarcia, s. 362 – PiP z., a nie nr, s. 363, 364 – Czuryk, s. 366 – L. Gardocki 2021 – najnowsze wydanie, s. 369, poz. 140 „Studia Lubuskie” 2005, nr 1, s. 375 poz. 249 – tom, s. 192 – Gwardia Ludowa?, s. 155 – szalenie, s. 206 – wydano ustawę, uchwalono, s. 227 – przestępstw karnych?, s. 206 – zwrotu, s. 354 – form.

III. Wnioski końcowe

1. Autor podjął się ambitnego i trudnego zadania, które wykonał dobrze, w warstwie dogmatycznej porusza się bardzo swobodnie wykorzystując także swoje doświadczenie zawodowe, co należy podkreślić. Autor nie boi się podejmowania trudnych kwestii i własnej oceny omawianych zagadnień. Na uwagę zasługuje zwłaszcza to, że nawet, gdy nie zgadza się z jakimś stanowiskiem wyrażonym w doktrynie, to wywody prowadzi w sposób rzeczowy prezentując merytoryczne kontrargumenty. Z obiektywnych przyczyn warstwa polemiczna jest uboga. Umiejętnie dokonuje interpretacji przepisów prawych, stawiając problem badawczy zawsze rozważa czy jest unormowanie prawne rozwiązujące daną kwestię.

Autor konsekwentnie broni stawianych tez naukowych, jego wywody są poprawne pod względem językowym, stosunkowo niewiele błędów literowych czy

językowych, stylistycznych (np. zapis). W sposób dobry posługuje się regułami wykładni prawniczej.

2. Cele badań, jakie postawił przed sobą autor w odniesieniu do wskazanego przedmiotu badawczego, sformułowane zostały w sposób prawidłowy, a następnie zweryfikowane.

3. Na pozytywną ocenę zasługuje dobór, jak i wykorzystanie źródeł w zakresie literatury i ustawodawstwo, przypisy właściwe. Wyjaśnienia wymagają pozycje 410 i 411 wykazu literatury (materiały niepublikowane).

4. Rozprawa doktorska ma charakter twórczy, zawiera w sobie znaczący ładunek krytycznej analizy i samodzielności autora. Niektóre poglądy mogą wywoływać kontrowersje, z niektórymi recenzent się nie w pełni zgadza. To oczywiście nie może wpływać na ocenę rozprawy, która jest wysoka. Jest to praca interesująca i wartościowa.

Jednoznacznie **przyjmuje**, że rozprawa doktorska mgr. Sławomira Chomiczkiego pt. „System reakcji prawnokarnej i dyscyplinarnej wobec żołnierzy” prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie prawa, stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Spełnia więc wymogi rozprawy doktorskiej określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.) i może stanowić podstawę do przeprowadzenia dalszych czynności w postępowaniu o nadanie stopnia doktora nauk prawnych.

21.4.2023 r.